

Довгань Р.С.

аспірант,

Західноукраїнський національний університет,

Колодій О.

студент групи ПД-33 юридичного факультету,

Західноукраїнський національний університет

ПРОБЛЕМИ РОЗСЛІДУВАННЯ КОРУПЦІЙНИХ ЗЛОЧИНІВ В УКРАЇНІ

Корупція є однією з найгостріших проблем українського суспільства. Вона підриває довіру до державних інституцій, гальмує розвиток економіки, знижує ефективність державного управління та створює перешкоди на шляху європейської інтеграції України. Особливої уваги заслуговує питання розслідування корупційних злочинів, адже без ефективного виявлення, документування та доведення вини неможливо говорити про справедливе правосуддя та подолання безкарності.

Метою даного дослідження є аналіз основних проблем, які виникають у процесі розслідування корупційних злочинів в Україні, а також формування пропозицій щодо їх вирішення.

Корупційні злочини — це діяння, що вчиняються з метою отримання неправомірної вигоди, зловживання службовим становищем, хабарництво, незаконне збагачення тощо. Відповідно до Закону України «Про запобігання корупції», корупція визначається як використання особою, уповноваженою на виконання функцій держави, своїх повноважень та можливостей для особистої вигоди або вигоди третіх осіб.

Основні види корупційних злочинів, передбачені Кримінальним кодексом України:

одержання хабара (ст. 368),

надання хабара (ст. 369),

зловживання владою або службовим становищем (ст. 364),

службова недбалість (ст. 367),

незаконне збагачення (ст. 368-5, нещодавно повернена після декриміналізації у 2019 році).

За даними Національного агентства з питань запобігання корупції (НАЗК) та Національного антикорупційного бюро України (НАБУ), кількість відкритих проваджень щороку зростає, але кількість реальних вироків залишається низькою.

Система розслідування корупційних злочинів в Україні є складною та багаторівневою. Основними інституціями, уповноваженими здійснювати антикорупційні розслідування, є:

Національне антикорупційне бюро України (НАБУ) — проводить досудове розслідування корупційних злочинів, що вчинені вищими посадовими особами.

Спеціалізована антикорупційна прокуратура (САП) — здійснює процесуальне керівництво у кримінальних провадженнях НАБУ.

Національне агентство з питань запобігання корупції (НАЗК) — не є органом досудового розслідування, але відіграє ключову роль у перевірці декларацій та формуванні антикорупційної політики.

Державне бюро розслідувань (ДБР) — займається злочинами, вчиненими посадовцями правоохоронних органів і суддями.

Органи Національної поліції — розслідують менш серйозні корупційні правопорушення.

Попри створення спеціалізованих органів, спостерігається проблема неузгодженості дій між ними, що спричиняє дублювання повноважень, затягування процесів, втрату доказів і зниження ефективності розслідувань.

Серед ключових проблем розслідування корупційних злочинів в Україні можна виділити:

Політичний тиск і залежність. Деякі антикорупційні органи, попри заявлену незалежність, відчувають тиск з боку політичних еліт. Це ускладнює об'єктивне розслідування справ, пов'язаних із високопосадовцями.

Недоліки законодавства. Законодавча база має прогалини, зокрема в частині чіткого визначення складу корупційних злочинів, процесу доказування, процедур конфіскації майна та застосування інституту угод про визнання винуватості.

Проблеми з доказовою базою. Корупційні діяння часто мають латентний характер. Вони маскуються під легальні угоди або оформлюються через підставні особи й фіктивні компанії, що ускладнює їх викриття.

Низький рівень захисту викривачів. Попри наявність відповідного закону, механізми захисту викривачів корупції часто не працюють належним чином, що знижує мотивацію повідомляти про правопорушення.

Повільність судового розгляду. Корупційні справи роками «зависають» у судах, що створює відчуття безкарності. Низький рівень винесення обвинувальних вироків також підриває довіру до системи правосуддя.

Брак кадрових ресурсів та належного фінансування. Деякі правоохоронні структури не мають достатніх ресурсів для ефективного розслідування, особливо у складних фінансових злочинах.

Досвід європейських країн засвідчує, що ефективна боротьба з корупцією можлива лише за умов реальної незалежності антикорупційних інституцій, прозорості роботи органів влади та високого рівня правової культури населення.

Наприклад, у Румунії успішно діє Національний антикорупційний директорат (DNA), який має процесуальну незалежність і активно

розслідує злочини, навіть у найвищих ешелонах влади. В Литві та Словаччині використовуються цифрові інструменти контролю за доходами посадовців, включно з автоматизованим аналізом ризиків у деклараціях.

Для України корисним є впровадження сучасних цифрових інструментів, таких як:

електронне декларування з автоматичною перевіркою;

відкриті державні реєстри (ProZorro, YouControl, Є-data);

аналітичні платформи для виявлення пов'язаних осіб і конфлікту інтересів.

Також важливе значення має співпраця з міжнародними організаціями, такими як GRECO, Transparency International, Європейський Союз та МВФ, які часто є джерелом технічної, методологічної та фінансової підтримки.

Для покращення ситуації в боротьбі з корупцією необхідно:

Забезпечити незалежність антикорупційних органів, зокрема шляхом прозорого призначення їх керівників і недопущення політичного впливу.

Внести зміни до Кримінального процесуального кодексу України з метою спрощення процедур доказування у складних фінансових справах.

Створити єдину електронну платформу для взаємодії між антикорупційними органами, що дозволить уникнути дублювання проваджень та втрати даних.

Посилити механізми захисту викривачів, включно з анонімними каналами подання інформації та гарантіями недоторканності.

Розширити антикорупційну освіту, починаючи зі шкільного рівня, і популяризувати доброчесність як соціальну норму.

Вдосконалити систему відстеження активів і фінансового моніторингу за підтримки міжнародних партнерів.

Проблеми розслідування корупційних злочинів в Україні є комплексними й вимагають системного підходу. Незважаючи на наявність спеціалізованих органів та ухвалення низки реформ, ефективність антикорупційної політики залишається низькою. Причиною цього є як інституційні слабкості, так і політичні ризики.

Для досягнення реального прогресу необхідно забезпечити незалежність та професіоналізм органів, удосконалити законодавчу базу, підвищити ефективність судового розгляду та розширити міжнародну співпрацю. Лише комплексні кроки, що поєднують політичну волю, юридичну грамотність і активну участь громадянського суспільства, можуть забезпечити успіх у боротьбі з корупцією.